

RUS TILI DARSLARIDA KOLLOBORATIV TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI

Kojabaeva G.

Qoraqalpog'iston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

Tayanch soʻzlar: hamkorlikda ishlash ta'lim texnologiyasi, muloqot, tadqiqot, yaratuvchanlik, rus tili darslarida kolloborativ ta'lim texnologiyalaridan foydalanish metodikasi, 4K tamoyilini rivojlantirish, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va kommunikatsiya.

Ключевые слова: образовательная технология «работа в сотрудничестве», коммуникация, исследование, творчество, методика использования совместных образовательных технологий на занятиях по русскому языку, развитие принципа 4К, критическое мышление, творчество, сотрудничество и общение.

Key words: educational technology “work in cooperation”, communication, research, creativity, methods of using joint educational technologies in Russian language classes, development of the 4K principle, critical thinking, creativity, cooperation and communication.

РЕЗЮМЕ:

Mazkur maqolada rus tili darslarida kolloborativ ta'lim texnologiyalaridan foydalanish metodikasi yoritib berilgan. Rus tili darslarini o'qitishda o'quvchilarning bir-birini o'zaro baholashi muhimligi va bu hamkorlikda ishlashni talab etishi keyingi asosiy element ekanligi aytib o'tiladi.

РЕЗЮМЕ:

В данной статье описана методика использования технологий совместного обучения на занятиях по русскому языку. Отмечается, что следующим основным элементом является важность взаимной оценки учащихся на уроках русского языка и необходимость сотрудничества.

SUMMARY:

This article describes the methodology of using collaborative learning technologies in Russian language classes. It is noted that the next main element is the importance of mutual assessment of students in Russian language classes and the need for cooperation.

XXI asr ko'nikmalarini rivojlantirishga Singapur, Xitoy, Angliya, Finlandiya, Estoniya kabi ta'limi ilg'or mamlakatlar o'quvchilarda 4K tamoyilini rivojlantirishga e'tibor qaratadi. PISA, PIRLS kabi xalqaro reytinglarda yuqori o'rinlarni egallagan davlatlar ta'limida o'quvchilarda "4K"ni o'z ichiga olgan muloqot, tadqiqot, yaratuvchanlik kabi ko'nikmalarga alohida urg'u berilgan va shuning uchun ham ular xalqaro reytinglarda katta natijalarga erishishyapti .

4K model – bu har qanday faoliyatda foydali bo'ladigan insonning shaxsiy fazilatlaridir. Xususan, 4K nazariyasi birinchi marta 1950-yillarda Aqshda ishlab chiqilgan. Ushbu nazariyaga ko'ra, har bir inson maktabda, ishda va hayotda muvaffaqiyat qozonish uchun bunday fazilatlarga ega bo'lishi kerak. Agar ushbu ko'nikmalar har bir maktab bitiruvchisida bo'lmasa muvaffaqiyatli bo'lishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Ushbu masalada 4K ko'nikma (tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik va kommunikatsiya) lar insonning xayotiy muommolarini hal qilishga imkon beradi.

4K modelidagi **Kollaboratsiya** “Hamkorlikda ishlash” ta'lim texnologiyasi (Cooperative learning) – bu o'quvchilarning muloqot qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlardan biri bo'lib, juftlik yoki guruhli ta'limdan foydalangan holda tilni hamkorlikda o'rganishga urg'u beradi.

J.Ormod ham ma'lum bir fan doirasida emas balki umumiy ta'lim jarayonida sinfda “hamkorlikda ishlash” (Cooperative learning) ta'lim texnologiyasini samarali tashkil etish uchun izlanishlar olib boradi va J.Rote va B.Oganning taklif etgan komponentlarining uchtasini: yuzma-yuz muloqot qilish, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish va jamoaviy mas'uliyatni chiqarib tashlashni tavsiya qilib, guruh birdamligi komponentini guruh a'zolarining o'zaro bog'liqligiga o'zgartirgan holda, aniq guruh maqsadi va kichik guruhlar nomli ikkita komponentni qo'shadi. Bizningcha, ushbu elementlar maktab o'quvchilari uchun mos bo'lib, ushbu elementlar tarix va adabiyot darslarini o'qitishda juda muhim bo'lganligi uchun ham asosiy elementlar qatoriga kiritish mumkin.

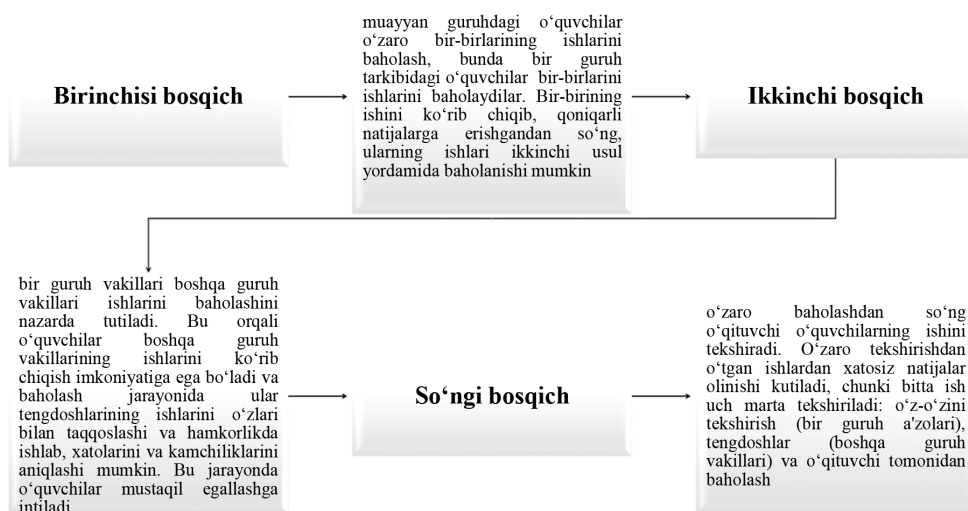
L.Nelsonning takidlashicha, texnologiya shubxasiz o'qituvchilar va o'quvchilarga hamkorlikdagi onlayn muhitda to'liq ishtirok etish imkoniyatini beradi tarix va adabiyot darlarini o'qitish uchun “hamkorlikda ishlash” (Cooperative learning) ta'lim texnologiyasining taklif qilingan birinchi tarkibiy elementi – bu “o'zaro ijobiy munosabatdir. Agar o'quvchilar berilgan vazifani bajarishda guruhdagi har bir a'zoning muvaffaqiyati muhim ahamiyatga ega ekanligini tushunsalar, guruh a'zolari orasida ijobiy o'zaro munosabat shakllanadi. Natijada, guruh a'zolari vazifani muvaffaqiyatli bajarish uchun bir-birini qo'llab-quvvatlashi kerakligini tushunib yetadilar. Guruh a'zolari topshiriqni bajarish davomida o'z vazifasini tushunib bajarishsa shu bilan birgalikda guruh muvaffaqiyati uchun boshqa guruh a'zolariga yordam bera olishsa bu o'zaro ijobiy munosabatni anglatishi, shaxsiy javobgarlikni o'zaro ijobiy munosabatning ajralmas bir qismi ekanligidan dalolat beradi. Agar o'quvchilar topshiriqni bajarishda guruh a'zolarini ularni qo'llab-quvvatlashga

harakat qilishsa, individual javobgarlik bir vaqtning o'zida avtomatik tarzda sodir bo'ladi.

Rus tili darslarini o'qitishda o'quvchilarning bir-birini o'zaro baholashi muhimligi va bu hamkorlikda ishlashni talab etishi keyingi asosiy element sifatida "tengdoshni tengdosh baholashi"ni taklif qilishimizga sabab bo'ladi.

4K modelining tarkibiy qismi kolloborativ ko'nikma orqali tengdoshni tengdosh baholashi guruhga o'z xatolarini bilish va ularni o'qituvchiga topshirishdan oldin xatolarni tuzatish imkoniyatin beradi. Bizningcha, tengdoshni tengdosh baholashi qo'yidagi bosqichlarda olib borishni tashkil etish mumkin. (1-rasm)

Demak, bu haqida M.Nelson ham o'zaro baholashni qo'llab-quvvatlaydi va o'qituvchidan va boshqa guruhlardan olingan fikr-mulohazalarga tayanib muntazam ravishda formativ baholashni kiritish kerakligini ta'kidlaydi . Tengdoshi yoki o'qituvchi tomonidan baholanishi har bir guruh a'zosining vazifasini, ularning topshiriqni bajarish uchun qo'shgan hissasini aniq bilishni yoki qatnashmaganliklari uchun jazolashni ta'minlab beradi . Tengdoshni tengdosh baholashda qiyinchilikka uchramasligi uchun mavjud S.Raxmidjati va hamkasblari tomonidan o'quvchilarning gapirish malakasini baholash uchun ishlab chiqilgan baholash mezonini takomillashtirilib, yangi "tengdoshning fikr-mulohazasi" bo'limi qo'shilgan holda quyidagicha o'zgartirish kiritdik:

mavzu yuzasidan mashq va topshiriqlarni o'rtog'lar bilan birgalikda bajarishda yetakchilik qilishi;

guruh bo'lib ishlaydigan vazifalarda jamoaniing fikrlarini inobatga olgan holda nutq qilish;

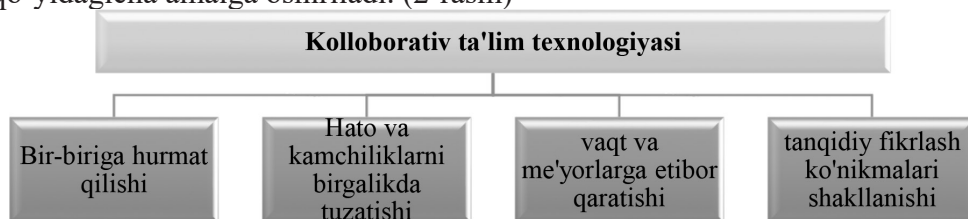
interaktiv ishlash va boshqalarning fikrlariga suyangan holda taqdimot qila olish;

o'qituvchi tomonidan berilgan vazifalarni o'rtoqlari bilan bajarishda liderlik qilishi;

jamoaviy ishlashda va shaxslar aro muloqotda nutqiy jarayonni to'g'ri amalga oshirish.

Bu esa o'z navbatida o'quvchilardan diqqat bilan tekshirish uchun bor bilim mahoratini ishga solishi va yuqori kognitiv fikrlash darajasi sifatida keltirilgan analiz va sintez qilishni talab etadi.

Kolloborativ ta'lim texnologiyasi asosida qo'yiladigan mezon talablari qo'yidagicha amalga oshiriladi. (2-rasm)

Ushbu mezonlarning har biriga maksimal uch balldan ajratilgan va har bir baholash mezoniga qay holatda bir, uch, to'rt, besh qo'yilishi batafsil tavsiflangan bo'lib, umumiy hisobda o'quvchi maksimal 25 ball olishi mumkin. O'quvchilarga mazkur baholash mezoni taqdim etilishidan oldin albatta o'qituvchi tomonidan batafsil tushuntirish berilishi, mezonlar va qay holatda uch, to'rt, besh ball qo'yilishining tavsifi batafsil izohlanishi lozim.

O'quv mashg'ulotlarining avvaldan rejalashtirilishidan voz kechish, talabalarda tanqidiy, kreativ tafakkurni shakllantirish va rivojlantirish, ularni ijodiy fikrlash, yangi g'oyalarni o'ylab topishga majbur qilish ta'lim olishga bo'lgan munosabatni o'zgartirish, ularni yutuqlarga erishishga rag'batlantirishda asosiy omil bo'lar. O'quv mashg'ulotlarida etishmayotgan omil – kreativlik sanaladi.

Xulosa qilib shuni aytmoqchimanki, kolloborativ ta'lim texnologiyalarining asosiy kompetentsiyalarni o'zlashtirish rus tili darslarida o'quvchilarga atrofda voqelikning xilma-xilligiga yo'nalishni beradi, dunyo boy va turli tomonlardan tushunilishi mumkinligini tushunadi, shuningdek muvaffaqiyatli o'qishga hissa qo'shadi.

Xulosa sifatida rus tili darslarida yuqori sinf o'quvchilarining leksik kompetentsiyasini rivojlantirishning afzalliklaridan unumli foydalanib, kamchiliklarni bartaraf etish yo'llarini xalqaro tajribadan o'rgangan holda o'quvchilarda qo'yidagi qobiliyatlar rivojlanishi aniqlandi:

-aloqa jarayonida o'ziga xos va yangi bo'lish qobiliyati;

- nostandart kommunikativ vazifalarni hal qilish qobiliyati;
- hamkorlikka asoslangan ta'lim va o'zgartirish faoliyati qobiliyati;
- do'stlik, o'rtoqlik ko'nikmalarining shakllanishi;
- tanqidni idrok etish qobiliyati;
- kommunikativ tasavvur qilish qobiliyati;
- ya'ni fikr-mulohaza va o'z-o'zini aks yettirishga asoslangan nutqiy qobiliyati;
- murakkab qiyinchiliklar va to'siqlarni modellashtirish va bashorat qilish qobiliyatlari rivojlanadi.

Adabiyotlar:

1. И.Б.Клак, Развитие 4к умений учащихся с использованием сервисов google на уроках истории и обществоведения
2. Ormrod J.E. Educational psychology: Principles and applications. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. – 1995. – 662 p.
3. Nelson L.M. Collaborative problem solving // In C. M. Reigeluth (Ed.), Instructional design theories and models: A new paradigm of instructional theory. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. – 1999. – P. 241-267.
4. Nelson L.M. Collaborative problem solving // In C. M. Reigeluth (Ed.), Instructional design theories and models: A new paradigm of instructional theory. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. – 1999. – P. 241-267.
5. McWhaw K., Schnackenberg H., Sclater J., Abrami P.C. From cooperation to collaboration: Helping students become collaborative learners // In Gillies R.M., Ashman A.F. Cooperative learning: The social and intellectual outcomes of learning in groups New York: Routledge Falmer. – 2003. – P. 69-86.
6. Rachmijati C., Anggraeni A., Apriliyanti D. Implementation of blended learning through youtube media to improve students' speaking skill // OKARA: Jurnal Bahasa dan Sastra. – 2019. № 13 (2) – P. 153-164. DOI: 10.19105/ojbs.v13i2.2424
7. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving). – Alexandria – Virginia, USA: ASCD, 2014. – p. 4.